

Kureyş Sûresi

Ömer Faruk

19 Şub, 2018

<https://ilimvecihat.com>

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ، الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی رَسُوْلِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰی آلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِیْنَ

- 1) Kureyş'i alıştırdığı için,
- 2) Onları kış ve yaz yolculuğuna alıştırdığı için,
- 3) Bu sebeple şu beyt'in (ev'in) Rabbine ibadet etsinler.
- 4) O ki, onları açlık içinde iken yedirmiş ve korku içinde iken emin kılmıştır.

Kureyş sûresi âlimlerin geneline göre Medine'ye hicretten önce inmiş Mekkî surelerdendir. İbn Atiyye (*rahimehullah*) ise bunda bir ihtilafın bulunmadığını ifade etmiştir.

1 ve 2. AYETLER İLE İLGİLİ MESELELER:

a) Allah (*celle celâluh*) ilk ayetinde Kureyş'i neye alıştırdığını belirtmeyip kapalı bırakmış, ikinci ayetinde bu kapalılığı kaldırmıştır. Böyle bir üslubu kullanmasının sebebi, onlara bahsettiği "*kış ve yaz yolculuğuna alıştırma*" nimetinin bu sureyi dinleyecek olan Kureyş'in zihninde iyice yerleşmesini sağlamaktır. Nitekim anlatılmak istenen bir husus ilk olarak icmâlî/genel bir şekilde ifade edildiğinde dinleyenin zihni bundan sonraki tafsîlî/ayrıntılı açıklamaya kilitlenir ve söylenileni sağlam bir şekilde zihnine oturtur. Böylece bu söylenilen şey zihinden kolayca gitmez.

b) Ayetlerin kısaca manası şöyledir: "*Kış ve yaz yolculuğunu nadiren değil de her sene ve kolay bir şekilde yapmalarını sağladığı, bu yolculukları onlara kolaylaştırdığı için.*"

Şöyle ki; Kureyş'in içinde yaşamış olduğu Mekke, ekimi-dikimi olmayan, çorak, verimsiz bir yerdi. Bu sebeple Kureyş, geçimini sadece ticaretle sağlıyordu. Ticaret amacıyla her sene yaptıkları iki yolculukları vardı; kışın Yemen'e gidiyorlardı. Zira Yemen sıcak bir bölge olduğu için kış'ın soğuktan etkilenmiyorlardı. Yaz'ın ise Şam'a yolculuk ediyorlardı. Böylelikle Şam'ın soğuk havasıyla yaz'ın sıcaklığını kendilerinden def edebiliyorlardı. Yemen ve Şam'dan getirdikleri meyve, sebze ve yiyecekleri hem Mekke halkına satıp kar elde ediyorlar, hem de bunlardan kendileri faydalanıyorlardı. İşte bu iki yolculuk olmasaydı Mekke'de yaşayamaz veya çok zor şartlar altında yaşarlardı.

Ayrıca Kureyş Yemen ve Şam'a giderken ve buralardan dönerken güven içinde idiler. Aslen dört haram ayı (*Muharrem, Receb, Zü'l-Ka'de ve Zü'l-Hicce*

ayları) dışında Arap kabilelerden biri diğerine saldırırdı. Hangisi güçlüyse diğerine gidiyor, alıp, çalıp, çırpıyor, çocuklarını esir alıp köleleştiriyor, kadınlarının ırzlarına geçiyorlardı. Yine bir kabile bir yerden başka bir yere sefer edeceği zaman güvende değillerdi. Ama Kureyş bundan müstesnaydı, ne Mekke’de, ne de sefer ederlerken hiç kimse onlara saldıramıyordu. Sefer ettikleri zaman insanlar onları görüp Kureyş’ten olduklarını anladıklarında hürmet ediyorlardı. Çünkü insanlar şöyle diyorlardı: *“Bunlar Allah’ın evinin komşuları ve idarecisidirler. Onlara zarar vermeyin.”* Bir de Allah (*celle celâluh*) Ebrehe’nin ordusunu helak edince Kureyş’in konumu insanların kalbinde daha da bir yer etmişti.

c) Kureyş kabilesi tercih edilen görüşe göre Nadr b. Kinâne’nin çocuklarıdır. Nadr b. Kinâne Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)’in 13. dedesidir.

Kureyş, bir takım üstünlükleri bulunan bir kabiledir. Bunlardan birini Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle belirtmiştir: *“Muhakkak ki Allah Kinâne’yi İsmail’in çocuklarından seçmiştir. Kureyş’i Kinâne’den seçmiştir. Kureyş’ten Haşim oğullarını seçmiştir. ¹ Haşim oğullarından da beni seçmiştir.” ²*

Kureyş’in bir başka üstünlüğü de, kıyamete kadar hilafetin kendilerinde olmasıdır. Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur:

“İmamlar Kureyştendir.” ³

Hâkim’in (*rahimehullah*) rivayet ettiği sahih bir hadiste de şöyle buyrulmuştur: *“Emirler Kureyştendir.”*

Hilafetin Kureyş’te olduğunu gösteren daha başka rivayetler de vardır. Dolayısıyla halife’de bulunması gereken şartlardan biri de Kureyşli olmasıdır. İmam Nevevî (*rahimehullah*) şunları kaydetmiştir: *“Bu ve benzeri hadisler, hilafetin Kureyş’e has olduğunu, onlardan başka hiç kimseye verilmesinin caiz olmadığına dair açık bir delildir. Sahabe zamanında bunun (yani hilafetin Kureyş’e ait olduğunun) üzerinde icma sabit olmuştur. Aynı şekilde sahabeden sonra gelenler de bunda ittifak etmişlerdir. Bu hususta bidat ehlerinden her kim muhalefet eder veya onlardan (sahabe ve ondan sonra gelenlerden) başkasından aykırı bir görüş aktarırsa bu kimse, sahabe, tâbiîn ve onlardan sonra gelenlerin sahih hadislerle sabit olmuş icması ile susturulur. Kâdı İyâd (*rahimehullah*) şöyle demiştir: “Halifenin kureyşli olmasının şart koşulması bütün âlimlerin görüşüdür. Ebubekir ve Ömer (*radiyallahuanhuma*) da Sakîfe günü ⁴ Ensar’a bunu delil olarak getirmiş ve kimse de bunu inkâr etmemiştir. Âlimler bunu icma meseleleri arasında saymış olup bu konuda*

seleften hiçbirinden bu söylediğimize aykırı bir söz ve bir fiil aktarılmamıştır. Aynı şekilde seleften sonra gelen bütün asırlardaki kimseler için de bu durum söz konusudur (onlardan da buna aykırı bir şey nakledilmemiştir)...” ^{5 6} _ _

3. AYET İLE İLGİLİ BİR MESELE:

فَلْيَعْبُدُوا kelimesindeki فَ harfinden yola çıkarak müfessirler ayeti şöyle tefsir etmişlerdir: “Eğer Allah’a (celle celâluh) diğer nimetlerinden ötürü ibadet etmiyorlarsa o halde kendilerini bu iki yolculuğa alıştırdığı için ibadet etsinler!”

4. AYET İLE İLGİLİ MESELELER:

a) جُوع (açlık) ve خَوْف (korku) kelimelerinin nekre olarak gelmesi ta’zîm içindir. Buna göre mana şöyle olmaktadır: “O ki, onları şiddetli bir açlık içinde iken yedirmiş ve şiddetli bir korku içinde iken emin kılmıştır.”

b) Allahu Teâlâ’nın onları açken yedirmesi şu şekillerde açıklanmıştır: **1)** Yaz-kış insanlar çeşitli bölgelerden hac ve umre için Mekke’ye geliyorlardı. Böylece Kureyşliler bundan iyi bir kazanç elde ediyorlardı. **2)** Denildiğine göre cahiliyye döneminde Kureyş’e açlık isabet etmişti ve kazanç elde etmek için sefere çıkmak da onlara zor geliyordu. Onlar böyle bir durumdayken Allah (celle celâluh) Habeşistanlıların kalplerine Kureyş’e erzak ulaştırmaları düşüncesini attı. Habeşliler, yükledikleri erzaklarla Mekke’ye geldiklerinde Kureyş onların kendileriyle savaşmak için geldiklerini zannetmiş, fakat sonra kendilerine yardım etmek istediklerini anlamışlardı. **3)** Yemen ve Şam’a yolculuk yapmak suretiyle çorak bir yer olan Mekke’de açlıklarını giderecek yiyecekler getiriyorlardı.

Korku içinde iken onlara güven vermesi ise; **1)** Arap kabilelerin, onlara olan saygısı nedeniyle onlara saldırmaktan geri durmaları, **2)** Ebrehe ordusunu helak ederek korkularını güvene çevirmesi olarak açıklanmıştır.

Yani bu ayetinde Allah (celle celâluh) Kureyş’e verdiği birçok nimetinden özellikle ikisini hatırlatıyor: **1)** Zenginlik, bolluk nimeti. **2)** Emniyet, huzur nimeti: Öyle ki, yeryüzündeki en güvenli yer Mekke’dir; orada ağaçlar kesilemez, avlanılmaz, oranın otu yolunamaz, orada kan dökülemez. Kişi Mekke’de babasının katiliyle karşılaşırda da ona bir şey yapamazdı... İşte bu iki nimet bir yerde bulunduğu orada dünya rahatlığı bulunuyor demektir.

SÛRENİN ANLATTIKLARI

Surenin tümünde Allah (*celle celâluh*) Kureyş'e verdiği; ticaret amacıyla her sene ve hiçbir saldırıya maruz kalmadan havası mevsimine uygun olan Yemen ve Şam'a yolculuklarını kolaylaştırması, -az evvel zikrettiğimiz şekillerle- açlık içinde iken onları rızıklandırması, korku içinde iken onları emin kılması nimetlerini hatırlatmakta ve bu nimetlere şükrün gereği olarak kendisiyle övündükleri, değer verdikleri Kâbe'nin Rabbine ibadet etmeleri gerektiğini bildirmektedir. Buradan da anlıyoruz ki, Allah'ın (*celle celâluh*) bizlere verdiği her bir nimet, O'nun katında şükrü; sadece kendisine ibadet etmeyi, ibadeti çoğaltmayı, O'na karşı mütevazî olmayı ve şımarmamayı gerektirmektedir.

Ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn

[1](#) - Buna göre her bir hâşimî kureyşlidir. Fakat her kureyşli hâşimî değildir. Yine anlaşılıyor ki Kureyş İbrahim (*aleyhisselam*)'ın soyundandır.

[2](#) - Muslim, Tirmizî.

[3](#) - Ahmed, Nesâî.

[4](#) - Yani Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vefatından sonra halifenin kim olacağını belirlenmesi için Sâide oğullarının çardağında toplandıkları gün.

[5](#) - Şerhu'n-Nevevî alâ Sahîhi Muslim, 12/200.

[6](#) - Hemen şunu belirtelim ki; kureyşli olma şartı sadece hilafet (*el-îmâmetu'l-Uzmâ/en büyük imamlık*) için geçerli bir şarttır. Namaz imamlığı, kadılık imamlığı, cihad imamlığı gibi diğer imamlık birimleri için ise alimlerin ittifakıyla geçerli değildir. Hilafetin kureyşe ait olması ile ilgili başka ayrıntılar da vardır. Fakat asıl konumuz bu olmadığı için bunlara değinmedik.